

Nr 260.

Av herr **Lundh**, *angående utredning om löne- och pensionsförhållandena vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.*

I 1944 års statsverkspropositionens åttonde huvudtitel anför departementschefen (punkterna 136—138), att skolöverstyrelsen föreslagit en tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Departementschefen anser sig icke ha anledning till någon väsentlig erinran mot det sålunda framlagda förslaget men har med hänsyn till de allmänna principerna för behandlingen av lönefrågor i årets statsverksproposition icke ansett sig kunna framlägga förslag i frågan för årets riksdag.

Vid 1941 och 1942 års riksdagar beviljades ifrågavarande läroanstalter vissa anslagsförbättringar, avsedda dels till löneförbättring åt lärarpersonalen, dels till ersättande av skolornas genom stegrade bränslekostnader ökade utgifter. Departementschefen betonar nu, att dessa åtgärder endast haft provisorisk karaktär och att även skolöverstyrelsens ovan berörda förslag måste betecknas som ett provisorium. Det statsfinansiella läget motiverar otvivelaktigt, att man f. n. begränsar sig till att genom provisoriska åtgärder hjälpa nämnda skolor ur deras av kriget vållade ekonomiska svårigheter i avbidan på en mera definitiv lönereglering. Däremot synes statsfinansernas betryckta läge icke vara någon anledning till ytterligare uppskov med den fullständiga och förutsättningslösa utredning av dessa skolors löne- och pensionsförhållanden, som under en följd av år begärts av skolorna själva, deras centralorganisation och lärarförbund. I sina petita till 1944 års riksdag har också skolöverstyrelsen liksom upprepade gånger tidigare livligt tillstyrkt, att en sådan utredning kommer till stånd. Till stöd för det förslag, som här kommer att framställas, att riksdagen måtte begära en sådan utredning, må följande fakta anföras.

Enligt statsliggaren utgår för innevarande budgetår statsunderstöd till sammanlagt 26 privata högre läroanstalter. Dessa anslag ha sedan gammalt motiverats dels med att dessa skolor bedriva en för hela riket betydelsefull pedagogisk försöksverksamhet, dels med att där undervisas ett stort antal elever, som icke rymmas i statliga och kommunala läroanstalter. Sistnämnda synpunkt har under senare år kommit att framträda allt starkare. En av skolöverstyrelsen år 1941 verkställd utredning gav vid handen, att en elev vid allmänt läroverk kostade staten i genomsnitt 495 kronor per år, medan motsvarande kostnad för en elev vid statsunderstödd enskild

läroanstalt var 175 kronor. Härav framgår att de enskilda läroverkens slopande skulle ådraga staten betydande merkostnader, såvida icke ett stort antal ungdomar skulle berövas förmånen att erhålla högre skolundervisning. Under sådana förhållanden måste det uppenbarligen vara ett riksintresse att ifrågavarande enskilda läroanstalter förmå hålla sin undervisning på en sådan nivå, att den är jämförlig med de statliga och kommunala läroverkens. Detta förhållande måste åter helt bli beroende av sagda läroanstalters lärarkrafter samt dessas kompetens och skicklighet.

Av i årets statsverksproposition anförda uppgifter (åttonde huvudtiteln punkt 136) framgår, att de enskilda läroanstalternas lärarlöner i flertalet fall äro oproportionerligt låga i jämförelse med lönerna vid övriga högre läroanstalter. Sålunda har en lärarinna en begynnelselönen vid kommunal flickskola å E-ort, som med 4 325 kronor överstiger lönen för en lärarinna med exakt samma kompetens och undervisning vid privat läroanstalt å samma ort; på I-ort stiger skillnaden till 5 193 kronor. Förhållandet är ungefär enahanda med de privata läroanstalternas manliga lärare; i detta fall saknas dock statliga bestämmelser om minimi-, resp. maximilön, varför lönerna här förete betydande olikheter skolorna emellan. De manliga lärarnas anställning är i regeln icke förenad med pensionsrätt, i vilket avseende deras ställning är oförmånligare än deras kvinnliga kollegers.

Uppenbart är att de enskilda läroanstalterna under nuvarande förhållanden icke kunna hävda sig i konkurrensen om de bästa lärarkrafterna. Under de senaste åren ha dessa skolor också haft att kämpa med stora svårigheter, då det gällt att med erfarna lärarkrafter besätta lediga platser. Tillåtas dessa förhållanden att kvarstå under en följd av år, kan resultatet bli en gradvis försämring av undervisningens nivå, vilket som ovan framhållits måste strida mot det allmännas intresse. Förhållandet har under de sista femton åren vid upprepade tillfällen bragts i statsmakternas erinran och har också vid alla tillfällen vitsordats av skolöverstyrelsen. Vid tvenne olika tillfällen ha utredningar i frågan igångsatts. En utredning angående de manliga lärarnas pensionsrätt verkställdes sålunda på offentligt uppdrag år 1930 men föranledde inga åtgärder. År 1932 utsågs vidare en särskild sakkunnig för utredande av frågan om privatläroverkens statsunderstöd; denna utredning har dock icke blivit slutförd. Sedan löneregleringar genomförts för de statliga och kommunala läroverkens lärarkrafter ha förhållandena nu blivit sådana, att som ovan framhållits läget inom en nära framtid kan bli kritiskt för de enskilda läroanstalterna.

Under sådana förhållanden synes all anledning föreligga för riksdagen att begära igångsättandet av en fullständig utredning angående dessa läroanstalters avlönings- och pensionsförhållanden. Då statsmakterna redan understödja nämnda skolor med betydande belopp synes det vara en

logisk följd härav, att den anslagsbeviljande statsmakten förvissar sig om att anslagen givas en sådan omfattning och form, att de privata läroverken förmå hävda sitt anseende och liksom hittills på ett fullgott sätt kunna fylla sin uppgift i undervisningens tjänst. En utredning av denna art måste nödvändigtvis bli av en betydande omfattning. All anledning förefinnes därför att den snarast igångsättes, så att dess resultat kan föreläggas riksdagen, så snart det statsfinansiella läget tillåter detta. Riksdagen uttalade sig år 1942 för en utredning om i vilken utsträckning läroanstalter av detta slag ur det allmännas synpunkt vore förtjänta av understöd. En sådan utredning kommer otvivelaktigt att ge vid handen, att det allmännas intresse av de enskilda läroverkens bevarande snarast ökat under senare år, en synpunkt som skolöverstyrelsen understrukit i sina petita till innevarande års riksdag. En sådan utredning erhåller dock sitt fulla värde, först då den åtföljes av en fullständig utredning om hur det statliga understödet till de privata läroverken skall utformas för att göra dessa bäst skickade för sitt betydelsefulla arbete.

Under hänvisning till vad som ovan anförts anhåller undertecknad,

att riksdagen med bifall till vad i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel under punkterna 136—138 föreslagits ville hos Kungl. Maj:t hemställa om igångsättande snarast av en allsidig, förutsättningslös utredning av de statsunderstödda enskilda läroanstalternas löne- och pensionsförhållanden och om de till dessa läroanstalter utgående statsunderstödens form och omfattning.

Stockholm den 22 januari 1944.

Herbert Lundh.
